

A MŰVÉSZ STÁTUSZ
és a
művészek jogállásának helyzete
Magyarországon

XXVIII. Országos Symposion Találkozó, Szolnoki Művésztelep, 2024

MŰVÉSZ STÁTUSZ tágabb jelentése = a hivatásos művész atipikus munkáját a nemzeti törvényekben, kormányrendeletekben, fejlesztési stratégiákban, nemzetközi szerződésekben és multilaterális együttműködési egyezményekben rögzített általános emberi és speciális alkotói- és munkajogok illetik, amelyek megteremtik és fejlesztik munkavégzése feltételeit, segítik és védik jogait és alkotótevékenységét, ellenőrzik a végrehajtás törvényességét, biztonságossá és jövedelmezővé teszik a munkáját.

Értelme: A művész és a művészet társadalomban, gazdaságban, kultúrában betöltött tényleges szerepének és helyének az elismerése és fenntartása.

A művésznek mint alkotónak, és mint meghatározott társadalmi csoport tevékeny tagjának, valamint az általa művelt tevékenységnek a társadalomban, gazdaságban, kultúrában, a nemzeti kulturális örökség gyarapításában, a társadalmi kohézió megteremtésében, a kreativitás és az innovatív gondolkodás megőrzésében, a nemzeti és európai identitástudat formálásában és mindezek fenntarthatóságában betöltött szerepének, emberi és alkotói jogainak, munkája speciális feltételeinek és szükségleteinek törvényekbe iktatása és védelme.

Alapja annak felismerése, hogy a művészetnek alapvető a szerepe az egyének és a társadalmak fejlődésében, jólétében, életminőségében, a nemzetgazdaságok növekedésében, a kultúra sokszínűségében és megőrzésében, azaz „A MŰVÉSZET KÖZJÓ, AMIT VÉDENI, TÁMOGATNI KELL.**”, és annak is, hogy „**a kulturális iparágak nem fejlődhetnek az alkotóművészek vezető szerepe nélkül.**” (2003 - Az Európai Parlament kulturális iparágokról szóló jelentése). **2015. szept.** - Az **Unió** megszavazta, hogy **a szabad kifejezés a művész speciális joga.****

2023. október 19-én az Európai Parlament megszavazta a kulturális és kreatív területen dolgozók élet- és munkakörülményeinek javításához szükséges egységes uniós keretrendszer elkészítését és bevezetését.

INDOKLÁSA: a nemzeti szociális rendszerek, a művészet nemzeti definíciói eltérőek, és az eltérő szabályok tisztességtelen feltételeket teremtenek.

MIÉRT KELL A MŰVÉSZEKET KÜLÖNÖSEN TÁMOGATNI? MITŐL ATÍPIKUS A TEVÉKENYSÉGÜK?

Atipikus logika: a művészek a művészeti projekteket általában nem azért indítják el, és nem azért alkotnak, mert munkanélküliek, vagy mert pénzt akarnak keresni, hanem mindenekelőtt azért, hogy kifejezzék alkotói személyiségük kreatív erőit;

Atipikus munkastátusz (egyszerre többféle tevékenység): az alkotók többsége könnyen vált át önálló vállalkozói státuszból alkalmazott munkavállalói státuszba, cégvezetői státuszba vagy köztisztviselői státuszba, és mindezek mellett közben képesek kombinálni egyik vagy másik státuszt;

Atipikus határokon átnyúló mobilitás: a művészek más munkavállalóknál nagyobb mértékben mobilak akár Európában, akár nemzetközi szinten;

Atipikus művészet-gazdasági struktúra (egyenlőtlen versenyfeltételek): számtalan kis- és egyszemélyes vállalkozás létezik, amelyeknek nagy multinacionális csoportokkal kell versenyezniük; ez utóbbiak uralják a fő piaci szegmenseket ;

Atipikus gazdasági ciklusokra gyakorolt hatás: a művészek munkája messze túlmutat a gazdasági ciklusokon és a szoros értelemben vett kulturális szférán, emellett hatással van a nagy ipari ágazatok szívére - pl. a divatra és más designorientált fogyasztási cikkekre -, a tulajdon gyarapítására, az iparra és a kereskedelemre, az ingatlanfejlesztésre, a turizmusra, az elektronikára, a szoftverfejlesztésre stb;

Atipikus eredményértékelés: a művészi siker és hatás nem mérhető ugyanúgy, mint más piaci eredmények;

Atipikus finanszírozás: a művészeti innováció és minőség a kulturális ágazatban nem támaszkodhat kizárólag a "befektetések megtérülésére", hanem szükség van az állami-, valamint magántámogatás sajátos formáira is. A köz- és magánszféra partnersége egyre inkább megoldásnak látszik erre a problémára.

Atipikus gazdasági versenytárs: egyenlőtlen bánásmód a gazdaság társadalmi szerepének 19. századból örökölt túlértékelése miatt: a művészek "Bizonytalan értelmiségiek", akik vagy kiváltságos miliőből származnak, vagy megszerezték ugyan a "felsőbb osztályok" "szimbolikus tőkéjét", de ami a helyzetüket és a jövedelmüket illeti, a társadalom alsóbb rétegeihez tar-

A "MŰVÉSZ" fogalma

A "művész" fogalmát hagyományos felfogással nehéz volt meghatározni, melynek következtében kettős értelemben használták: diplomás művész és nem diplomás kreatív alkotó. A giccsfestő és a dilettáns is ez utóbbiba tartozik.

Ehhez képest a "művészi"- kifejezést ma egyre gyakrabban a "kreatív"-val azonosítják, sőt, helyettesítik, és a gyermekalkotásokat, valamint a dilettánsok kicsit jobban sikerült kreációit is művészeknek nevezik.

Ma: a művész státusz csak azokra a hivatásos művészekre vonatkozik, akik: foglalkozásukat tekintve olyan aktív személyek, akiknek az alábbi három közül legalább egy sajátosságát a hivatását gyakorló művész sajátosságaként határoznak meg és fogadják el: **adózás, munkajog, társadalombiztosítás.** Ennek megfelelően a művész státusz kulturális munkás státusz.

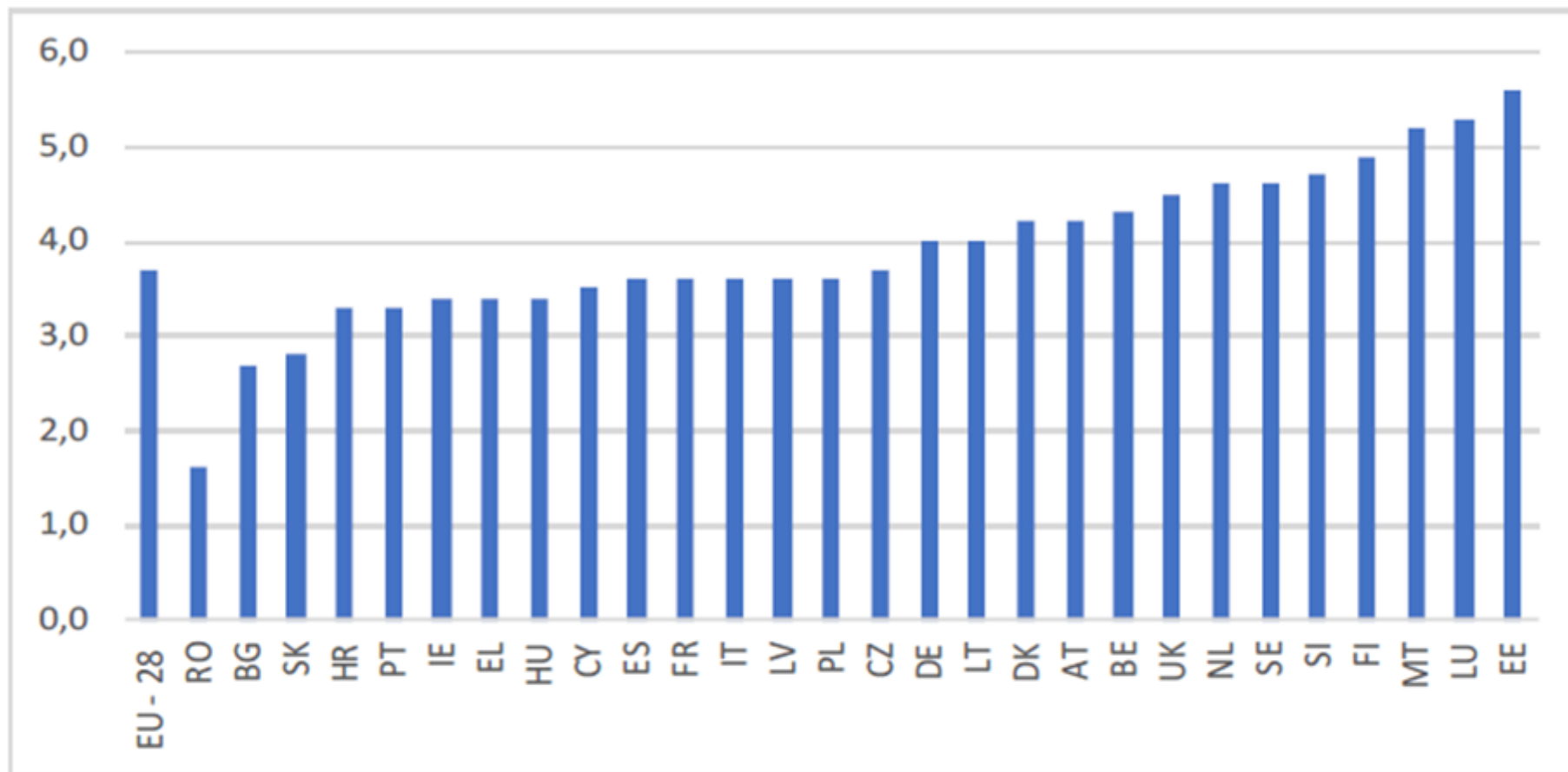
Hivatásos művész az: **1. akinek a művei szerzői és szomszédos jogokat generálnak; 2. aki a "rendes", azaz teljes munkaidős foglalkoztatástól eltérő foglalkoztatási státusszal rendelkezik:** ideiglenes megbízással (valamely projektre, mű elkészítésére kötött szerződés), vagy részmunkaidőben foglalkoztatott művész (max. napi 4, heti 20 óra), művész-oktató, művészeti workshop-vezető, szabadúszó művész, vagy egyéni vállalkozó; **3. aki a "kreatív ágazat" középpontjában dolgozik.**

2004-ben az EUROSTAT közzétette a kulturális foglalkoztatásról szóló, Európára vonatkozó, átfogó tanulmányának eredményeit (kulturális munkaerő-felmérések 25 tagországban és két csatlakozó országban), amely már a fenti új tipológián alapul, és két különböző adathalmazt kombinál az adatok rendszerezéséhez és egységes értelmezéséhez:

- kulturális területeken és tevékenységekben való foglalkoztatást, mely figyelembe veszi az összes kulturális vállalkozásban foglalkoztatottakat (a művészek gazdasági tevékenységét is/NACE-adatok);
- a művészeti és a kulturális foglalkozásokban foglalkoztatottak számát és az összes kulturális ágazatban foglalkoztatottakhoz viszonyított %-os arányát (Foglalkozások Nemzetközi Standard Osztályozása/ISCO adatok). **Az Eurostat adatai szerint az önálló vállalkozó kulturális munkások aránya lényegesen magasabb (32%), mint a teljes gazdaságban foglalkoztatott önálló vállalkozók aránya (14%), és ez a különbség évek óta szinte változatlan maradt. (lásd táblázatok)**

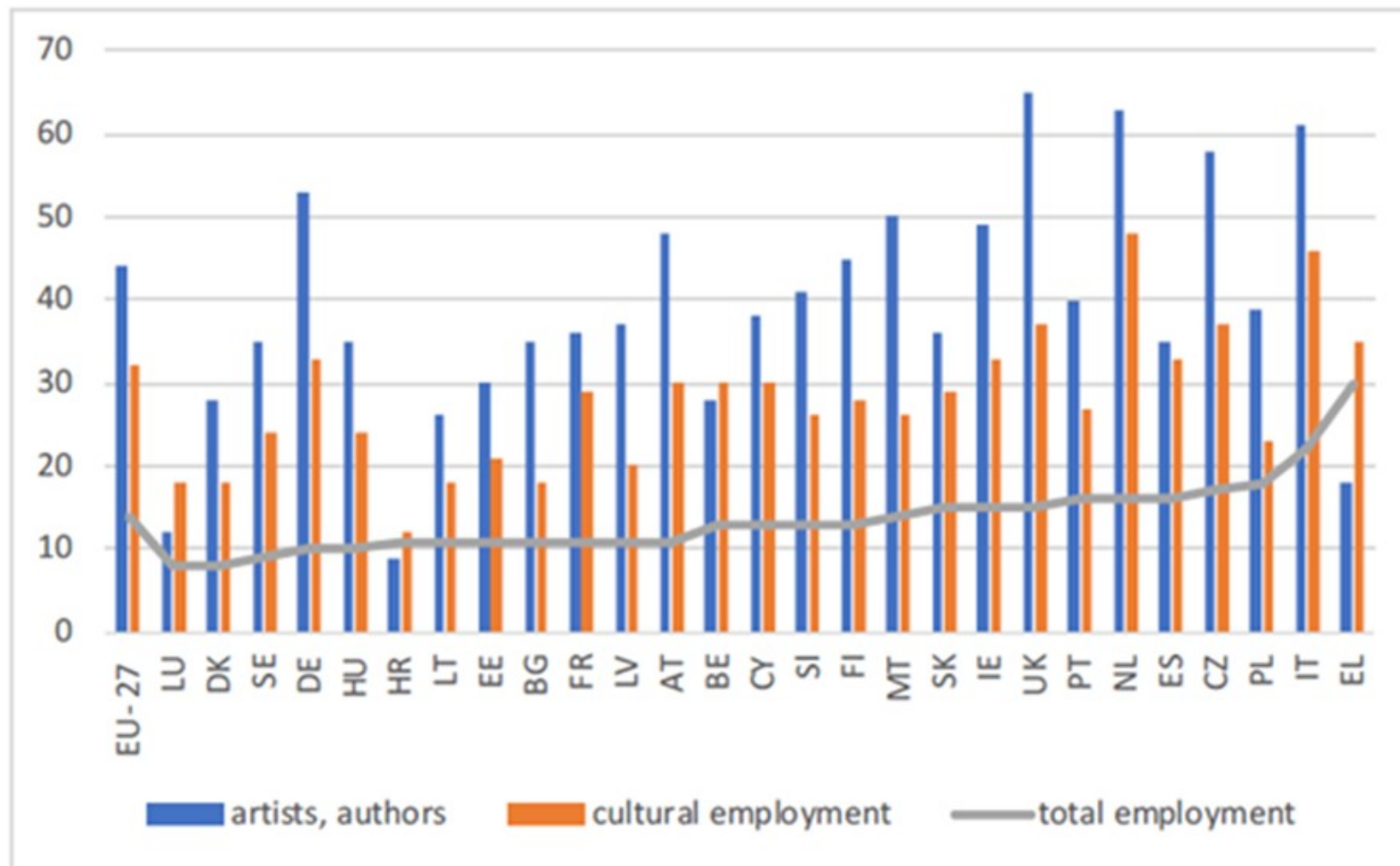
E kísérlet ellenére, máig nincsenek olyan európai összehasonlító statisztikák, amelyek az összes kulturális és művészeti területen foglalkoztatottak számára kiterjednek, és az alábbi ábrán látható módon vetnék őket össze.

A kulturális foglalkoztatás nemzeti aránya az összes kulturális foglalkoztatott %-ában, az EU-ban

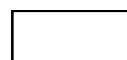
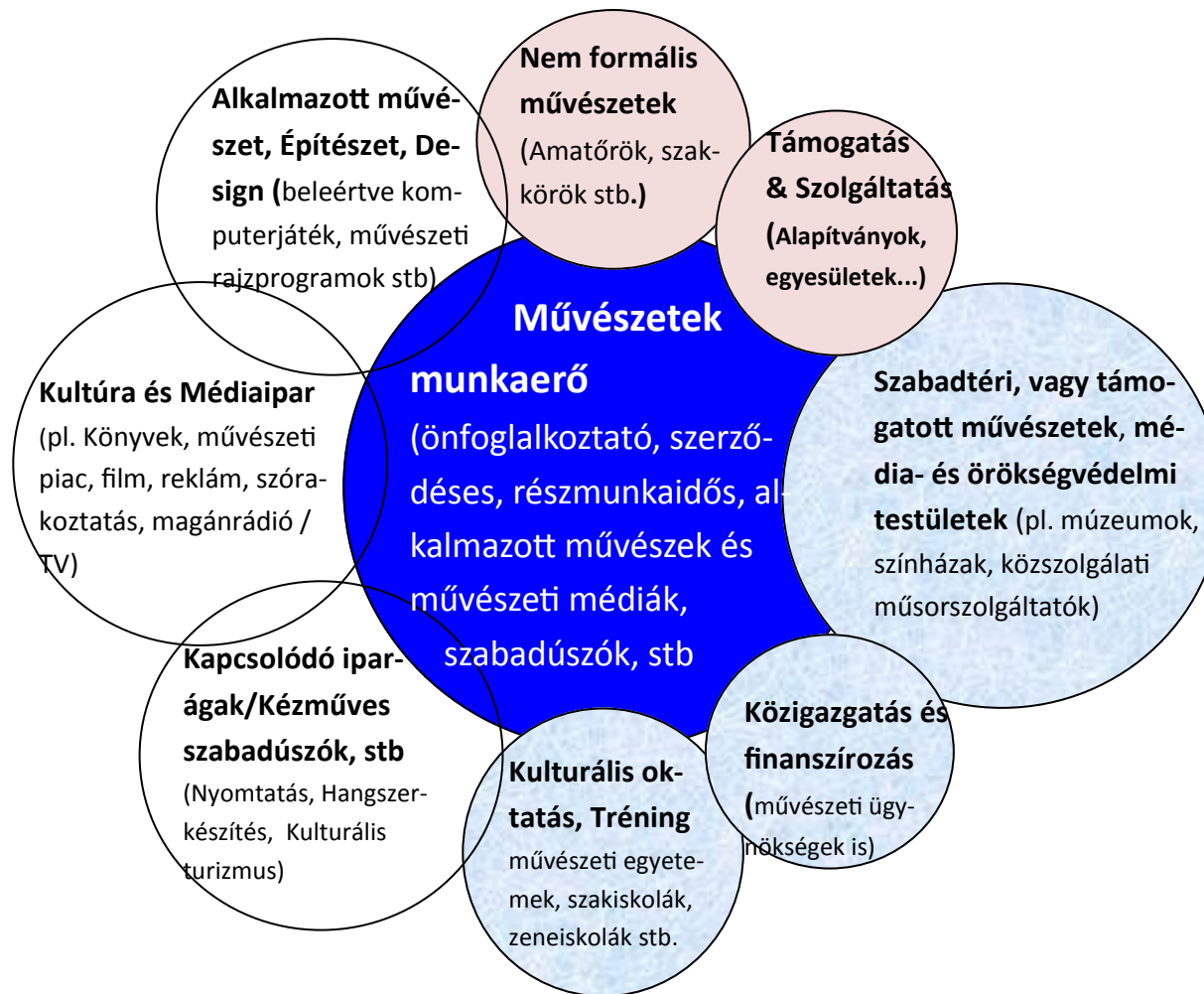
Data source: [Eurostat](#), European Commission, 2018.

Önfoglalkoztató művészek, szerzők és kulturális alkalmazottak aránya %-ban, és a teljes EU- foglalkoztatottságon belüli átlagához képest az EU tagországaiban, 2018-ban, a Covid kezdetén

Data source: [Eurostat](https://ec.europa.eu/eurostat), European Commission, 2018.

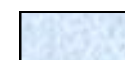
A MŰVÉSZEK és a KREATÍV SEKTORBA TARTOZÓK KÖRE

Főleg kereskedelmi tevékenység

Főleg nonprofit és informális tevékenység

Főleg állami finanszírozás

FORRÁS: Wiesand / Söndermann 2005 op. cit. Developed from models proposed at the Unesco-Conference “The International Creative Sector” (Austin, 2003), in the NRW-Culture Industries Reports (1992-2005) and in Weckerle, Christoph; Söndermann, Michael et al: Kulturwirtschaft Schweiz. Zürich 2003.

A művész státusz megteremtése az 1970-es évek óta foglalkoztatja az EU Parlamentet, az UNESCO-t és más, a nemzeteket átfogó kölcsönös együttműködésen alapuló szervezeteket, (pl. az ENSZ) és az 1990-es évektől, különösen a 2000-es évektől és a Covid-járvány óta, egyre inkább a kormányokat is.

1980-ban megszületett **a művészek jogállását rendező UNESCO ajánlás a művész státuszról**, mely "a művész" átfogó meghatározását hozta létre és specifikálta azokat a feltételeket, amelyek között a művészek művészeti és kreatív munkavállalóként létezhetnek". Nem tett különbséget aközött, hogy a művész szabadúszó, alkalmazott-e, vagy vállalkozó.

A továbbiakban rendszeres vizsgálatok, átfogó tanulmányok és sok országra kiterjedő, alapos összehasonlító elemzések készültek, melyeket az EU az előző és a mostani 7 éves kulturális stratégiájában már hasznosított.

2003 - 30 európai országban végeztek felmérést a művészek helyzetéről.

2006 - **Szisztematikus összehasonlító tanulmányok** készültek, melyek alapján az EU Parlament már abban az évben **javaslatot** tett a tagállamoknak, hogy "dolgozzanak ki egy egységes európai jogi keretrendszert egy mindenre kiterjedő, átfogó "**művész státusz**" **bevezetésére**, amely megfelelő szociális védelmet biztosít a művészeknek, és magában foglalja a művészek mint szerzők szellemi tulajdonjogaira vonatkozó jogszabályokat is.

2013 - **ENSZ EMBERI JOGOK TANÁCSA** - Jelentés a kulturális jogok területéről: a szólásszabadsághoz és a kreativitáshoz való emberi jog helyzetéről, valamint a művészi kifejezés szabadságának korlátairól és kihívásairól a világban.

Ebben **a művészi szabadság alapvető emberi jog, amely túlmutat az alkotáshoz való jogon és a kulturális életben való részvételi jogon, és további alapvető emberi jogok meglétéhez kötött.**

2016 - Először került be a nemzetközi jogba a művészet mint közjó fogalma és a művészi kifejezés szabadságának, a művészet szabad terjesztésének és a művészethez való szabad hozzáférésnek a joga, mint általános emberi jogok (lásd: Franciaország - Törvény a művészet szabadságáról, az építészetéről és az örökségről).

2019 - Az UNESCO tagjai elfogadták, hogy a művészi szabadság mint emberi alapjog, mely a nemzetközi jog által védett jogokat foglal magában:

- **az alkotáshoz való jog** kormányzati cenzúra, politikai megfélemlítés és a nem kormányzati szereplők (intoleráns egyének, szélsőséges vallási és más embercsoportok, rasszizmus, gyűlöletbeszéd stb.) nyomása nélkül;
- **a művészi kifejezés szabadsága;**
- **a szabad mozgáshoz (transznacionális mobilitás) való jog;**
- **a szabad egyesüléshez való jog;**
- **a szociális és gazdasági jogok védelméhez való jog;**
- **a szellemi alkotással összefüggő szerzői jogok;**
- **a kulturális életben való részvételhez való jog.**

Továbbá, elfogadták, hogymindezek korlátozása emberi jogokat sért, a művészetet fenyegeti, a szabadságot korlátozza, gyengíti a kulturális kifejezés sokszínűségét és erodálja a társadalom egészséges fejlődését, az egyéni jólétet és az életminőséget.

2023. július -szeptember - a Kulturális Politikák és Trendek Kompendiuma online kérdőív formájában **45 országban végzett felmérést** azzal a céllal, hogy nyomon kövesse a művészi kifejezés szabadságának a helyzetét az európai országokban.

A megkérdezettek a témához értő, a fogalmakkal és a nemzeti gyakorlatokkal ténylegesen tisztában levő független kutatók voltak a kultúrakutatás, a tudományos élet és a politikai közigazgatás területéről. A feltett 27 kérdés között szubjektívek is voltak (Ulrike Blumenreich, Olivier Göbel és Leonard Mertens: A művészi kifejezés szabadságának akadályairól készült felmérés eredményei).

A felmérés fő kérdései:

- **Hogyan épült be a művészet szabadsága alapvető jog (beleértve a kapcsolódókat is) az alkotmányokba?**
- **Vannak-e olyan szervek/intézmények, amelyek figyelemmel kísérik a művészet szabadságát?**
- **Vannak-e olyan jogi vagy egyéb mechanizmusok, amelyekkel a művészi szabadsággal kapcsolatos panaszok intézhetők?**
- **Melyek a művészi kifejezés szabadságának a legfőbb akadályai?**

E kérdések megválaszolása és a felsorolt, szorosan összekapcsolódó emberi jogok gyakorolhatóságához szükséges jogi, politikai, gazdasági, szociális, TB-, adó- és munkaügyi, valamint részvételi és kulturális szabályozási és működési feltételrendszerek meglétének és megfelelő fejlettségének a tényszerű vizsgálata minden országban alkalmazható annak pontos megállapítására, hogy hol áll az adott országban a művészet helyzete, ha van művész státusz törvény, s ha nincs, és milyen tényleges szabályozási, együttműködési és ellenőrzési rendszerek és fejlesztési modellek támasztják alá a művészet társadalmi helyét és jogilag alátámasztott szerepének a betölthetőségét.

2006 - A művész státusz. Az UNIO Belső Politikai Főigazgatóságának jelentése

Olyan innovatív nemzeti intézkedéseket és modelleket igyekezett bemutatni, amelyek célja a művészek társadalmi-gazdasági helyzetének a javítása Európában.

Kiemelt vizsgálati szempontok:

1. Egyéni munka- és szerződéses kapcsolatok
2. Szakmai képviselet
3. Társadalombiztosítás
4. Adózás
5. Transznacionális mobilitás

Célja: a kormányok tanulmányozzák a művész státusszal kapcsolatos EU- intézkedések végrehajtásának lehetőségét a saját jogi és politikai rendszerükben; tegyenek javaslatokat a jövőbeli európai szintű intézkedésekhez, és készüljön egy Orientációs útmutató (Fehér Könyv) a tagországok számára az alábbi témákhoz:

Jogi és szervezeti keretek

- az egyéni szerződéses viszonyok tisztázása, a kulturális kisvállalkozások igényeit figyelembe vevő jogi eljárások és intézkedések elfogadása;
- olyan ügynökségek létrehozása, amelyek jogi, adminisztratív, TB- és adóügyi segítséget nyújtanak a művészeknek;
- intézkedések a feltörekvő művészek támogatására: pl. mikrohitelek nyújtása csökkentett vagy 0 % kamat mellett; segítségnyújtás a professzionális anyag-, eszköz, felszerelés beruházásához; továbbképzésben részt vevők támogatása; világos, gyakorlatias és hozzáférhető tájékoztatás a művészek, szakemberek számára.

Szociális biztonság

- **A munkavállalók szabad mozgása:** közösségi jogszabályok teljes körű alkalmazása az Európai Gazd. Közösség országaiból érkező és az EU tagállamaiban munkát vállaló művészek és kulturális szakemberek foglalkoztatásában: **egyenlő bér, azonos mértékű járulék- és adófizetés** (1/3-át az állam fizeti), **különbségtétel a munka jellege között** (alkotás vagy szolgáltatás; tanuló/hallgató vagy kiküldött munkatárs, önálló vállalkozó vagy alkalmazott) **az egyenlő elbíráláshoz és a kettős adózás elkerülése végett** (pl. rövid idejű munkavállalás esetén is kapja meg a művész a TBJ befizetéséhez az állam 1/3-nyi TBJ támogatását).
- A vonatkozó adminisztratív dokumentumok gyorsított továbbítása az interneten keresztül, amely egyúttal folyamatosan tájékoztatja a kultúra és a média területén dolgozó művészeket és művészeti szakembereket;
- **Jobb koordináció az EU-tagállamok különböző TB rendszerei között** a művészek eltérő foglalkoztatási státuszának (fizetett munkavállaló, szabadúszó, önfoglalkoztató egyéni vállalkozó) jobb alkalmazása érdekében. Az e koordinációt irányító elveknek ki kell terjedniük **az egyes művészek által egy adott időszakban végzett valamennyi művészeti tevékenység integritására, valamint a biztosítási időszakokra eső bevételek és a különböző TB- rendszerekbe (magán, állami, szervezeti) történt befizetések összesítésére (átalányadóhoz).**
- **A szabadúszó és önfoglalkoztató művészek munkanélküli segélyének biztosítása és a TBJ finanszírozására vonatkozó intézkedések** munkakörülményeikhez történő igazítása.
- **Rugalmasabb képesítési időszakok vagy TB és ellátási kritériumok elfogadása, melyek figyelembe veszik a művészi munka szabálytalanságát, sajátos kockázatait** (pl. rokkantság, munkahelyi sérülés, szülési vagy szülői szabadság) és a rövid távú karriert;
- **Pénzügyi és egyéb intézkedések bevezetése a művészek további professzionalizációjának és esetleges át-képzési szükségleteinek támogatására; a munkanélküli művész alkotómunkájának a támogatása.**

Adózás:

- A Matthias Hoffmann-határozat (2003, C-144/00) nemzeti jogban történő alkalmazása: ez **ÁFA-mentességet biztosít az ideiglenesen az EU tagországaiban szereplő művészcsoportok, valamint a nem rezidens művészek számára.**
- A kettős adóztatást fenntartó belső adószabályok megszüntetése, és az Arnoud Gerritse határozat (2003, C-234/0) teljes körű alkalmazása, mely lehetővé teszi a nem rezidensek jövedelméből az üzleti költségek levonását, valamint a külföldön fizetett adó szokásos levonását.
- **Mentesség a nem rezidensek számára 20 000,- USD alatti éves bevétel esetén a forrásállamban az adófizetés alól;**
- **a szakmai költségek méltányosabb levonása:** képzési-, szakmai átképzés költsége, bevételek hiányában folyósított összegek adómentessége; jövedelemátlagolási rendszer és a vállalkozási költségek levonása.

Az EU-n kívüli művészek mobilitása:

- **Jobb koordináció** a Belügyminisztériumok és a Kulturális Minisztériumok között a vízum- és a munkavállalási engedély kritériumainak meghatározásakor.
- **Kollektív vízumok európai turné-együttesek számára;** tanulmányozni kell az EU-n kívüli művészek részére az **éves tartózkodási kártya bevezetésének** lehetőségét.

+ Javaslatok a munkavállalók jogaihoz:

- **Átfogó cselekvési terv kidolgozása a művészeti és médiaágazat mobilitásáról** szóló Fehér könyvben, amely magában foglalja a különböző illetékes főigazgatóságok közötti együttműködést és meghívja a szakmai hálózatokat, kutatótestületeket is. **Transzverzális Munkacsoport szükségessége** e cselekvési terv ütemezésére. A TB- és adóhatóságok közötti jobb koordinációhoz tanulmányok megrendelésére, a közvetítő igazgatási szolgáltatások ("**ernyőszervezetek**" és **kezesek**) szerepéről és a vízummal összefüggő szabályozásról. Hozzon létre egy központi online kapcsolattartó és információs pontot, amely gyakorlati, időszerű és részletes tájékoztatást nyújt a művészek helyzetéről, különösen az ideiglenes külföldi munkavállalás tekintetében.

2021 óta: Az Európai Parlament szorgalmazza a professzionális művészek, kulturális és kreatív dolgozók szociális normáinak a kialakítását, élet- és munkakörülményeinek a javítását és bevételeik kiszámíthatatlanságának az ellensúlyozását. **2023. novemberében indítványait megszavazta az Európai Parlament (43 igen, 5 nem és 3 tartózkodás).**

Közvetlen előzménye: **2020-ban** az EU kulturális és kreatív ágazata több mint 30%-os forgalmi veszteséget szenvedett el, azaz összesítve 199 milliárd Euró bevételtől esett el. A zenei és előadó-művészeti ágazat 75%-os, illetve 90%-os veszteséggel zárt, miközben az emberekben és a társadalomban a művészet tartotta a lelket.

Indoklás: „Az ágazat bizonytalansága évek óta szörnyű, a COVID-19 válság pedig megmutatta, hogy a művészek, kulturális és kreatív szakemberek helyzete egyszerűen fenntarthatatlan.” **A művész magas színvonalú alkotótevékenysége az alapja a gazdaság húzó ágazatává váló művészeti és kreatív szektor eredményességének és színvonalának, amit meg kell őrizni. A művészi alkotás feltételeinek javítása és a művészi munka megfizetése elemi érdeke minden tagállamnak, ezért egységes szabályozás szükséges!**

El kell törölni az éhező művész mítoszát! Meg kell állítani a maradandó értéket teremtő művészek szegénységben tartását! A művészet az európai identitás fontos alapja. Az európai művészet rangját és nemzetközi versenyképességét fenn kell tartani!

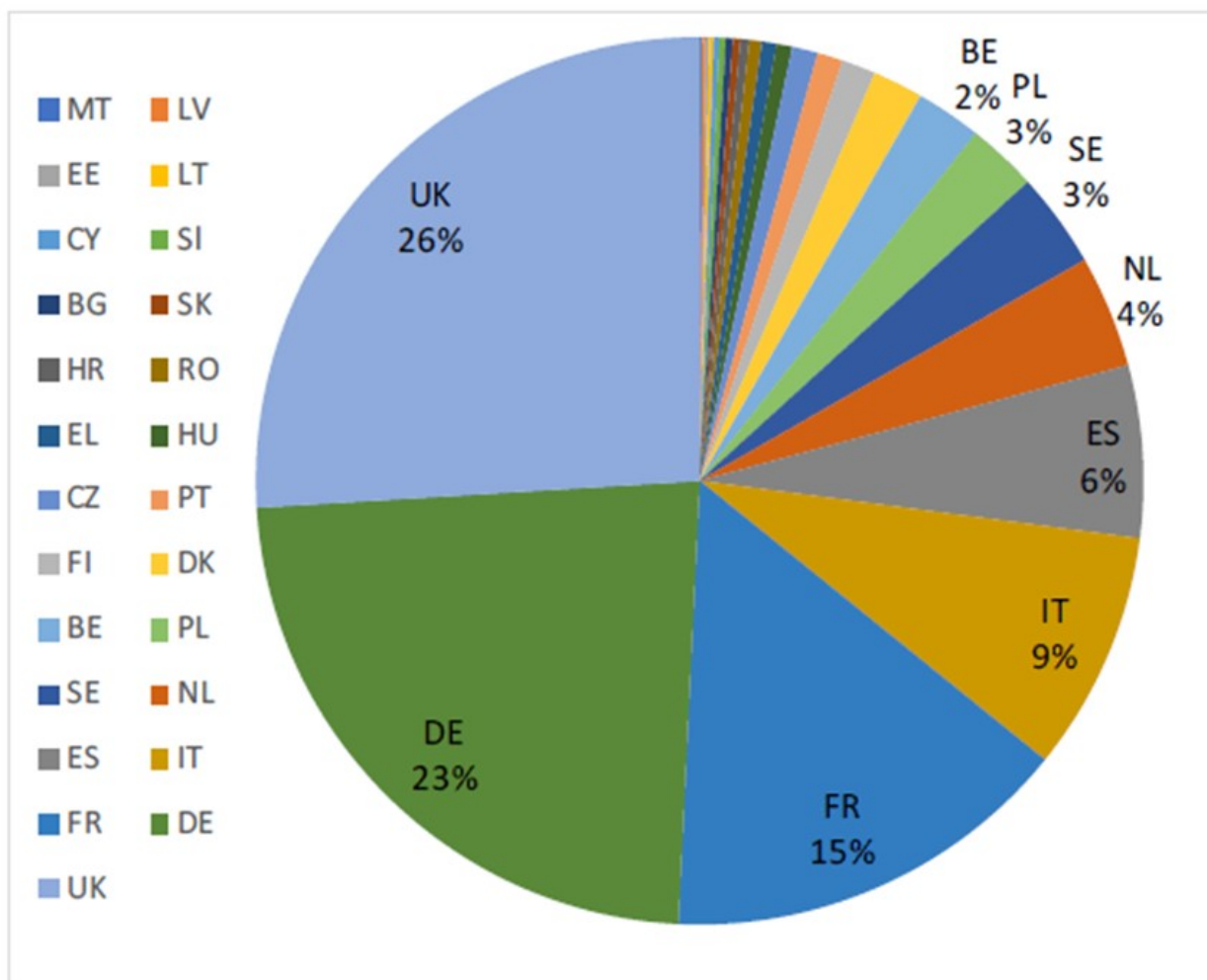
A kulturális és kreatív munkára fordított pénz befektetés, nem költség".

A kizárólagos művészeti szerződéseket meg kell szüntetni!

Az 2022-ben az EU-ban a művészeknek és kreatív szakembereknek csaknem az egyharmada (31,7%) önálló vállalkozó volt, szemben a teljes foglalkoztatottság 13,8%-ot kitevő vállalkozói rétegével.

Ez az arány nagyjából állandónak tekinthető.

A tagállamok kulturális vállalkozásai által teremtett hozzáadott érték az EU összes kulturális vállalkozásai hozzáadott értékének %-ában

Data source: [Eurostat](#), European Commission, 2017.

A MŰVÉSZ STÁTUSZ ELSŐ MEGVALÓSÍTÓI:

KANADA, FRANCIAORSZÁG, NÉMETORSZÁG, majd LETTORSZÁG, ÍRORSZÁG (Művészeti alapjövedelem kísérleti programként vezették 2000-ben, korlátozott körben, s elvileg 2025-ben iktatják be a törvényekbe, a „Kultúra 2025”c. 5 éves kulturális stratégiára épülő új kulturális politika már kidolgozás alatt áll.

Legutóbbi ország BELGIUM: lépésenként kiteljesítve: 1. lépcső 2020, 2. lépcső 2024, 3. lépcső is lesz.

A 2006-os jelentésben a kanadainak vegyes a fogadtatása, mert "teljesítmény alapú megközelítést" alkalmaz a hivatásos művészeket érintő foglalkozási és szociális kérdések különleges megközelítésének igazolására, holott a kulturális stratégiájukban a művészetet prioritásként kezelik. A támogatások rendszere azonban más, mint Európában, nehezen összehasonlítható, pl. az indirekt támogatás mértéke jóval magasabb, mint az állami támogatásé (lásd: USA).

KANADA: 1992 (A művészek jogállásáról szóló törvény: kihirdetve 1992. c. 33., tovább bővítve: 1999, c. 31)

1. rész - **kormánynyilatkozat: Kanada kormánya ezennel elismeri**
  - **a) a művészek Kanada kulturális, társadalmi, gazdasági és politikai gazdagodásához való hozzájárulásának fontosságát;**
  - **b) annak fontosságát, hogy a kanadai társadalom számára olyan státusszal ruházzák fel a művészeket, amely tükrözi elsődleges szerepüket Kanada művészeti és kulturális életének fejlesztésében és erősítésében, valamint Kanada életminőségének fenntartásában;**
  - **c) a művészek szerepének, különösen a kanadai életmód sokszínűségének, valamint a kanadaiak egyéni és kollektív törekvéseinek kifejezésére;**
  - **d) hogy a művészi kreativitás a dinamikus kanadai kulturális iparágak növekedésének és virágzásának motorja;**
  - **e) s annak fontosságát, hogy a művészek kompenzációt kapjanak műveik felhasználásáért, beleértve azok nyilvános kölcsönzését is.**

II. rész: SZAKMAI KAPCSOLATOK

1. Fogalommeghatározások

MŰVÉSZ: a 6. bekezdés (2) bekezdésének b) pontjában leírt **független vállalkozó**

MŰVÉSZETI EGYESÜLET: minden olyan szervezet, illetve annak ága vagy helyi szervezete, amelynek céljai között a szervezethez tartozó művészek szakmai és társadalom-gazdasági érdekeinek a kezelése vagy előmozdítása szerepel, beleértve a művészek egyesületeinek szövetségét is (tehát minden művészeti szövetség ernyőszervezet);

"TESTÜLET": a Kanadai Munkaügyi Törvénykönyv 9. szakasza által létrehozott **Kanadai Munkaügyi Kapcsolatok Testülete.**

MINISZTER: a munkaügyi miniszter (a törvény betartásáért felelős kormánytag)

2. ALKALMAZÁS:

- 6 (2) Ez a rész a következőkre alkalmazandó

- o a) **szervezetekre, amelyek egy vagy több művészt művészeti produkció nyújtására szerződtek**, nevezetesen,
  - i) az információhoz való hozzáférésről szóló törvény I. jegyzékében vagy az adatvédelmi törvény jegyzékében felsorolt, vagy rendeletben előírt **kormányzati intézményekre**, és a
  - (ii) a műsorszolgáltatási törvény alapján szabályozott **műsorszolgáltató vállalkozásokra, amelyek a kanadai munka törvénykönyvének 2. szakaszában meghatározottak szerint szövetségi művekre, vállalkozásokra vagy testületekre, vagy a kanadai kormány nevében bármilyen funkció vagy feladat ellátására létrehozott társaságokra;**
- o b) a 18. bekezdés b) pontjában meghatározott kritériumok szerint **szakembernek minősülő független vállalkozókra, akik**
  - (i) a szerzői jogi törvény értelmében vett művészeti, színházi, irodalmi vagy zenei alkotások szerzői, vagy audiovizuális alkotások általános irányításáért felelős rendezők,
  - (ii) akik bármilyen módon zenei, irodalmi vagy színházi műben, cirkuszban, varietében, pantomim- vagy báb-előadásban szerepelnek, énekelnek, szavalnak, rendeznek vagy játszanak, vagy
  - (iii) közreműködnek az előadóművészet, a zene, a tánc és a szórakoztatás, a film, a rádió és a televízió, a videó, a hangfelvétel, a szinkronizálás vagy a reklámfilmek, a kézműves művészeti vagy a képzőművészeti alkotások rögzítése terén (nyomdák, kiadók, gyártók), és rendeletben előírt szakmai kategóriába tartoznak.

A TÖRVÉNY CÉLJA:

Olyan keretrendszert hozzon létre a művészek, producerek, művészeti és kreatív vállalkozók szakmai kapcsolatainak és munkavégzésük meglévő TBJ-, adó- és szociális rendszerbe integrálásának a szabályozására, amely garantálja a művészet szabadságát, a szólás- és kifejezés, az egyesülés szabadságát, a művészek szabad mozgását és szabad munkavállalását, valamint elismeri a művészek Kanada kulturális életéhez való jelentős hozzájárulását, és biztosítja jogaik védelmét.

Lényege: a művész státuszának munkaügyi rendezése (minden művész önfoglalkoztató vállalkozó), a legapróbb részletekig kidolgozza a státusz elnyerésével kapcsolatos döntéshez az egységes, szubjektív értelmezést mellőző szempontokat, eldönti, hogy a művészek érdekeit védő művészeti szervezeteket be kell vonni a törvény végrehajtásába, ellenőrzésébe és működési tapasztalatokon alapuló javításába, s hogy önálló ágazatba kell rendezni a törvény hatálya alá tartozó szereplőket, ezzel úttörő strukturális reformot hajtott végre. A statisztikai mérések pontosabbak lettek, ami növelte a reformok társadalmi elfogadását.

FRANCIAORSZÁG

Háttér :

Az 1973. január 2-i törvény 73-4. cikkelyének hatályba lépése;

A Munka Törvénykönyve L762, 1. szakasza, mely úgy rendelkezik, hogy „a nyilvános bemutatkozással térítés ellenében végzett előadóművészt munkaszerződés alapján **foglalkoztatottnak kell tekinteni**, kivéve, ha tevékenységét élő kereskedelemben, működő üzletemberként folytatja.”

Hogyan működik?

A magánszemélyekkel törvényes határozott idejű munkaszerződést kötnek, de olyan művészcsoportokkal is köthetnek szerződést, akiket a mű elkészítéséhez szükségesnek tartanak, pl. ugyanannak a zenekarnak a tagjaival. A szerződések időtartama átlagosan 5,7 nap, 25%-kal csökkent a fizetés, de a szerződések száma nőtt.

KRITÉRIUMOK

ELŐADÓMŰVÉSZEK: operaénekesek, színpadi színészek, koreográfusok, varietéművészek, zenészek, kabaré-énekesek, bábjátékosok, zenekari karmesterek, hangszerelők/zenekarok és rendezők + az ő művészi terveik fizikai megvalósítói, pl. fénytechnika, díszlet, jelmez, stb).

SZÓRAKOZTATÓ MŰVÉSZEK: látványtervezők, szórakoztató előadások kivitelezői: azok a művészek, akik általában rövid távú munkaszerződéssel dolgoznak, pl. filmekben vagy hangfelvételeken, szinkronmunkákban, színházi vagy zenei produkciókban vagy fesztiválokon.

VITÁK AZ EU BIZOTTSÁGGAL

Franciaországban nem kérdőjelezték meg a munkaszerződés előírását, de a Bizottság panaszt nyújtott be az Európai Bírósághoz (C-255/04), mivel a törvény önálló vállalkozó művészekre vonatkozik (elismert), aki Franciaországban dolgozik, Franciaországban köteles fizetni például a nyugdíjat, miközben a saját országában is kell TB-t fizetnie. A Bizottság és az Európai Bíróság (2006. június 15-i határozat) szerint ez ellentétes az Európai Közösségi Szerződés 43. és 49. cikkével, azaz a letelepedés szabadságának és a szolgáltatásnyújtás szabadságának az elveivel. **2016-ban elvégezték a szükséges változtatásokat.**

A szerződéssel foglalkoztatottak különleges státusza valósult meg: különböző típusú adminisztratív, szerződéses és pénzügyi szolgáltatások járnak számukra, pl. a társadalombiztosítási járulékok finanszírozásának alternatív módjai; ehhez a társadalombiztosítási feltételek kiigazítása, munkajog bővítése, hogy rájuk is vonatkozhasson a nyugdíj, szabadság, betegellátás, táppénz, szülési és szociális segély, bértámogatás, átalány adó a szakmai költségek levonása után; a bevételek és kiadások több évre történő elosztásának lehetősége; kedvezményes áfakulcsok stb. Aki 10 hónap alatt 507 munkaórát halmoz fel, munkanélküli segélyre jogosult a munkaszüneti időszak alatt.

ÍRORSZÁG (2020-2025): az első négy év eredményei a kulturális miniszteri beszámoló alapján:

- a kulturális terület minisztériumi finanszírozása több mint 90%-kal nőtt
- a Művészeti Tanács finanszírozása 68%-kal nőtt
- a Screen Ireland finanszírozása 88%-kal nőtt
- a Kultúra Írország finanszírozása 65%-kal nőtt
- új, hároméves, innovációs alapot hoztak létre - **105 millió EUR - a művészeti kutatási programokhoz**
- a nemzeti kulturális intézmények finanszírozása több mint 50%-kal nőtt
- támogatják új művészeti munkaterületek létrehozását Dublin városában és másutt.

Eredmények:

A havi bérben részesült művészek heti 8 órával több időt fordítottak alkotásra, és ugyanannyival kevesebb munkát vállaltak más ágazatokban;

A kifizetésben részesülők számára a pozitív hatások viszonylag gyorsan, már a kísérleti program első hat hónapjában jelentkeztek, egy év elteltével pedig szinte minden mutató tekintetében következetesen pozitív hatást mértek;

Pozitívan hatott az alkotói gyakorlatok fejlődésére, a Covid ellenére az ágazati megtartásra, a jólétre, és csökkentette a művészi nélkülözést.

A kontrollcsoportot a fizetésben nem részesült művészek jelentették. A tapasztalatokról tanulmány jelent meg. Láthatóvá vált, hogy a kedvezményezettek a kontrollcsoportnál nagyobb valószínűséggel képesek önmagukat kizárólag művészeti munkából fenntartani.

Adózás

Az alkalmazott művészek hasonló adózási szabályok szerint adóznak, mint a többi alkalmazott. Önfoglalkoztatás (részmunkaidős kiegészítő munkával vagy anélkül) ez a forma a leggyakoribb Írországban (Coffey, 1998). Önálló vállalkozói státusz, mely nem jogosítja fel a művészeket (vagy más önálló vállalkozókat) a rövid távú szociális jóléti ellátásokra, például munkanélküli-, betegség- vagy rokkantsági ellátásokra.

Az 1988-as szociális jóléti törvény értelmében minden 16- 66 év közötti önfoglalkoztatónak, akinek a jövedelme nagyobb mint évi 2500 GBP (**3175 euró**), adót kell fizetnie. A kapcsolódó társadalombiztosítás (PRSI) az összes jövedelem három százalékának megfelelő S osztály.

Az adó tartalmaz: társadalombiztosítási elemet, valamint özvegyi és árvasági járulékalapú nyugdíj fedezetet; öregségi nyugdíjat; anyasági nyugdíjat; és örökbefogadási juttatást. 2001 áprilisa óta nincs küszöb- és nincs plafonérték. Az általános áfakulcs 21%, a kedvezményes azonban 12,5%, pl. kereskedő által eladott műtárgyra, kiállítás belépőjegyére, a kiállításról készült kiadvány ÁFÁ-s. A könyvek és az időszakos kiadványok áfa-mentesek, csakúgy, mint a reklám vagy a színházjegy.

Az 1969-ben bevezetett **különleges adómentesség** egyedülálló rendelkezés **a rezidens zeneszerzők, írók és képzőművészek számára. Az 1997. évi konszolidációs törvény** a kiváló, elismert művészeknek lehetővé teszi, hogy az értékesítésből származó bevétel és a szerzői jogdíj jövedelemadómentes legyen, csak 5/centet kell fizetni utána. Más bevétel adóköteles. Más művésznek regisztrálnia kell az ÁFA-körbe évi 50800,- EUR műeladási bevétel felett. A Művészeti Tanácstól kapott ösztöndíj, járulék is adómentes. 2001-ig pályázni lehetett, hogy a külföldön eladott mű után is adjanak adómentességet. Nincs felső határa az adómentességnek. A művésznek ehhez Írországban kell élnie, legalább évente hat hónapot. A regisztrált művész kaphat évi 5902,- EUR segélyt. Utána önfoglalkoztatóként dolgoznia kell, de kaphat segélyt, ha nincs bevétele. Vagy tanulhat, amit szintén támogatnak. Járhat közösségi művészeti projektekre, heti 19.5 órát, akkor kap segélyt, míg tanul.

Írországban vannak közvetlen támogatások is 30 év felettieknek: 11.000 EUR, vagy 5000,- EUR tanulmányútra, nagyobb projektekre 20.000,- EUR. 478 művészeti szervezet is kaphat támogatást, valamint 478 művész. Évente 2,8 millió EUR-t fordítanak erre. Díjakra 1.000-10.000,- EUR-ót lehet kapni művészenként, a hallgatók részt vehetnek rezidencia programokon. New Yorki ösztöndíjra 32.000,- Eur-ót lehet kapni. Továbbá vannak magántámogatások és magándíjak, azokból 20 % adót vonnak le, és más formák, pl. a szponzor képet vesz, vagy kifizeti egy nagy külső bevétel után a művész adóját.

BELGIUM:

2022-ben törvénybe iktatták a művész státuszt (RSZ törvény 1. cikkely) és bevezették a művész igazolványt (szerződéses, önfoglalkoztató és civil szolgáltató státuszra), amely munkanélküli segílyt biztosít annak, aki igazolja, hogy az elmúlt másfél évben 156 napot tudott csak dolgozni, ebből 52 napig nem művészeti munkát végzett, és az éves bevétele nem haladta meg a **bruttó 11.054,6 EUR-t. (4,5 millió Ft-ot).**

Az ilyen művész 12 hónapra **napi bruttó 62,3 EUR (havi bruttó 1895- EUR)** munkanélküli segéllyel számolhat, cserébe a következő évben egy alkalommal 3 napos művészeti projektet kell vállalnia (pl. kreatív program, előadás tartása).

A törvény különbséget tesz 35 év alatti és 35 év feletti művész között.

Az igazolvány 2-5 évre szól, évente meg kell hosszabbítani, ha csak rövid szerződésekkel és közöttük minimum egyhónapos megszakításokkal volt munkája a művésznek.

NÉMETORSZÁG

Kezdetben hibás kiindulás, amit később korrigáltak.

Kvázi alkalmazotti státuszt hoztak létre a szabadúszó művészek számára ("munkavállaló-szerűek)

Háttér

Azok az önálló vállalkozók vagy szabadúszó munkavállalók, akik gyakori rövid idejű, vagy kvázi határozatlan idejű szerződést kötnek egy céggel, a határozott munkaviszony hiánya ellenére is gazdaságilag függő helyzetbe kerülhetnek egy vállalkozástól vagy szervezettől. Ez gyakori a műsorszolgáltató szervezetekkel dolgozó professzionális művészek, tervezők, zenészek és szabadúszó vállalkozók esetében. A szabadúszók helyzetét leíró jelentések közzétételét követően a német munkajogban számos szabályozást módosítottak.

Hogyan működik?

Az „Arbeitnehmerähnliche Personen”-csoportra vonatkozó legfontosabb törvények:

A **Munkaügyi Bíróságokról szóló törvény 5. cikk (1) bekezdése**: az ilyen személyek szerződéseivel kapcsolatos viták a munkaügyi bíróságok rendszerébe tartoznak;

- **TVG 12a. cikk (Kollektív Szerződési Törvény)**: a díjakat és a munkavégzés feltételeit kollektív szerződések szabályozhatják, ellentétben a versenytörvényekkel, amelyek általában kizárják az ilyen eszközöket. A művészetek és a média területén kollektív szerződések kötik a műsorszolgáltatásban, a sajtóban dolgozó szabadúszókat, valamint a szűkebb értelemben vett tervezőket.

- **BUrlG 2. cikkely (szövetségi szabadságtörvény)**: a gazdaságilag eltartott szabadúszók 24 munkanap szabadságdíjra jogosultak. A szerződések felmondása ellen azonban nincs védelem számára. A munkavállalókra vonatkozó társadalombiztosítási rendelkezések nem vonatkoznak rájuk.

Meghatározások/kritériumok

Az Arbeitnehmerähnliche Személy státusz megszerzésének fő kritériuma az egyetlen vállalkozótól való gazdasági függés, anélkül, hogy az adott „munkaadói” hatósággal szemben egyéni alárendeltségi viszonyban állna.

E

zen túlmenően a gazdaságilag eltartott személyek kötelesek szolgáltatásaikat vagy munkáikat önállóan, azaz más munkavállalók közreműködése nélkül teljesíteni. **Nem vállalkozónak kell őket tekinteni, hanem a munkavállalóhoz hasonló szociális védelemre szorulnak.**

VITÁK

Mivel a fenti szabályozások általános jellegűek, és a nem hivatásos művészek vagy újságírók sajátos helyzetének javítására irányulnak, alkalmazásuk a művészetben és a médiában némileg korlátozott. A Kultúrakutató Központ (ZfKf) empirikus vizsgálatai kimutatták, hogy nagyon sok olyan író és művész társadalmi-gazdasági helyzete, akik csak alkalmanként találnak munkalehetőséget, és ha igen, akkor különböző „megrendelőknél” – pl. zenehallgatók külön oktatása kapcsán vagy néhány helyi gyűjtőtől, hogy vásárolják meg a műalkotásaikat – rosszabbul járhatnak, mint azok a szakemberek, akik szoros, esetenként jövedelmező kapcsolatban állnak egyetlen céggel, de a "gazdaságilag korlátozott szabadúszók" ("wirtschaftlich eingeschränkte Freischaffende") egykori csoportja jelenleg valódi védelem nélkül áll, pedig már 30 évvel ezelőtt úgy érveltek, hogy több jogi segítséget kellene kapniuk a különböző jogi területeken, valamint további kultúrpolitikai intézkedések kellenek. Felmerült az a kérdés, hogy a gazdaságilag eltartott szabadúszók valóban „a munkavállalóhoz hasonló szociális védelemre szorulnak-e”, mely néhány esetben negatív munkaügyi bírósági határozatokat eredményezett (például évi 150 000 euró feletti keresetű személyek esetében).

Külföldi művészek/mobilitási szempontok

Ez a szabályozás minden szakemberre vonatkozik, nemzetiségétől függetlenül.

Jogalap/forrás <http://www.gesetze-im-internet.de/tvg/___12a.html> Karla Fohrbeck, Andreas Wiesand és Frank Wolterreck: Arbeitnehmer oder Unternehmer?, Zur Rechtssituation der Kulturberufe. J. Schweitzer Verlag: Berlin, 1976.

MAGYARORSZÁG

Betéti társaságok - az új Polgári Törvénykönyv, a **2013. évi V. törvény (új Ptk.) szerinti**, jogi személyiséggel rendelkező (korábban, **a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény szerint még jogi személyiség nélküli volt**) gazdasági társaságok egyik típusa.

Háttér

Az **1997. évi CXLIV Társasági törvény**: lehetővé tette a szabadúszó művészek, pl. színészek, táncosok, zenészek stb. részére, hogy Betéti Társaságot (Bt.) alapítsanak. **Ennek a jogi formának a fő előnye az adórendszer**, amely lehetővé teszi a szabadúszó művészek és minden más egyéni vállalkozó számára, hogy úgynevezett egyszerűsített átalányadót fizessenek. Ez az adminisztratív eljárások radikális leegyszerűsítése, és a szokásos adókulcsokhoz képest kedvezőnek tekinthető. Ez az egyszerűsített társasági adó az egyébként fizetendő társasági adó (9 %) és a személyi jövedelemadó helyébe lép. Másrészt általában 20% ÁFA-t kell hozzáadni a számlák nettó értékéhez, amely viszont nem igényelhető vissza.

Hogyan működik?

2006-ban már 221 152 betéti társaságoz tartottak nyilván, számuk 2021-ben (Covid) a felére csökkent.

Becslések szerint 2006 körül, amikor pozitív példaként kiemelték ezt a megoldást az EU-ban, az önálló vállalkozó művészek több mint 75%-a betéti társaságot alapított. A BT-k száma 2006-ban 221 ezer fölött volt, ami 2021-ben (Covid) a felére csökkent. Az alapító okirat bíróságra történt beadása napjától a BT. működhet. Ha valamely változást be kell jelenteni, a bejelentést követő 30 nap múlva életbe lép a módosítás, ha írásban elfogadta a bíróság, addig, ha nem.

A BT népszerűségének fő oka az volt, hogy **a BT-ket mentesítették a különböző TB- és adójárulékok egy részének a befizetésétől.** (pl. csak 20 % ÁFA-kötelezettség). Mindez vitákat generált az EU-ban, mivel **hamis (vagy halott) szerződésnek, azaz törvénybe ütközőnek számított. A kulturális menedzserek** azonban inkább szerződöttetett művészekkel dolgoztak, mint művészek által alapított BT-vel. A BT minden olyan tevékenységet folytathat, amely nem tilos, illetve nem korlátozott (például engedélyköteles). Ha kész szerződésminta alapján készül az alapító okirata, két napon belül is bejegyezhetik: az egyszerűsített cégeljáráshoz elég volt a fő tevékenységet megjelölni. Egyik tag sem köteles vagyoni hozzájárulását a társasági szerződésben megállapított összeget meghaladóan növelni, vagy veszteség esetén azt kiegészíteni, a nyereség és a veszteség a tagok között a vagyoni hozzájárulásuk arányában oszlik meg. Eredménytelenség, veszteség esetén nem muszáj megszűnnie, közkereseti társaságként tovább működhet.

Külföldi művészek/mobilitási szempont

A Betéti Társaság alapításához nem volt szükséges a magyar állampolgárság.

Jogalap/forrás

Az **1997. évi CXLIV. társasági törvény**. Irod.: Inkei Péter és Szabó Z. János: "Országprofil: Magyarország" az Európa Tanácsban/ERICarts (eds): Compendium of Cultural Policies and Trends in Európa, 7. kiadás, 2006.

<<http://www.culturalpolicies.net>>.

2010 után a FIDESZ átvette a kormányzást és azóta teljesen átalakult a politika, a művészet, a kultúra és társadalmi élet számos aspektusa.

A jelenlegi politikai helyzet – **a nyilvánosság szűkülése**, a **szabad sajtó-, bevándorlás- és EU-ellenesség**, valamint az **etnovallási nacionalizmus** hullámozása a FIDESZ tartós hatalmi és törvényhozói többségének eredményeként (Lásd pl.: 2022. évi EU-jelentés a magyarországi művész státusz helyzetéről) és az ország demokrácia-deficitjét igazoló EU vizsgálatok beszámolóit).

2010 - új nemzeti alkotmány = Magyarország Alaptörvénye - ez felhatalmazza a kormányt arra, hogy gyorsabban és csökkentett átláthatósággal hozzon jogszabályokat, szabjon politikát, irányítsa át a közpénzeket, és korlátozza más kormányzati ágak, köztük az igazságszolgáltatás függetlenségét és tekintélyét, valamint korlátokat szabjon a magyar civil társadalom fejlődésének. Az új alkotmányos változások egy része azt a „**kulturháborút**” is tükrözi, amely a FIDESZ irányítása alatt zajlik Magyarországon (harc az elnyomó liberális kisebbséggel szemben a keresztény és nemzeti értékeket valló többség érdekében). Lásd: **2011 - új preambulum**, mely a nemzetet európai alapokon nyugvó, keresztény hagyományokhoz tartozó magyar etnikai közösségeként jellemzi.

Az EU bírálta a kisebbségek marginalizálása és a nemzeti identitás-értelmezés veszélyei miatt.

Az elmúlt évtizedben a kormány olyan **alkotmányos és törvényi változtatásokat** vezetett be, amelyek növelik és megszilárdítják a kormányzó párt művészet feletti kontrollját, ezáltal korlátozzák a kreatív megnyilvánulások sokszínűségét és más alapvető emberi jogokat. Többek között **ezek a változtatások sértik a polgári, politikai, szociális és kulturális jogok védelmét, amelyet Magyarország kormánya a legfontosabb nemzetközi emberi jogi szerződések és egyezmények ratifikálásával felvállalt.**

Ennek ellenére **jogerőre emelte a tudomány, a művészet és a kulturális szektor feletti állami ellenőrzést:**

- az MTA mellé új kutatási hálózat (21 új kutatóintézmény), egyre nagyobb állami támogatással

- Az MTA Művészettörténeti Bizottsága és kutatóintézete, valamint a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia mellé létrehozta az MMA köztestületet, melyhez módosította az Alaptörvényt, ami példátlan az EU-ban, ahol egyetlen alkotmányban sincs külön kiemelve valamely akadémia szabadsága és védelme, hiszen **ez ideológiai behatolás a művészeti és tudományos életbe.**

- **2019. évi kulturális törvényjavaslat - s hozzá új jogszabályok**, amelyek megváltoztatták a művészet addigi állami finanszírozási rendszereit, és ezáltal nagyobb kormányzati felügyeletet tettek lehetővé. Pl. megváltoztatta a színházak finanszírozását, létrehozta a Nemzeti Kulturális Tanácsot „a kulturális szektorok centralizált stratégiai irányításához”. A Nemzeti Kult. Tanácsot életre hívó törvényben és annak módosításában totális a fogalomzavar: csak a filmművészet vizuális művészet; a képzőművészetet alkotóművészetnek nevezik; de az alkalmazott művészetnek, a fotó- és építőművészetnek, a művészeti innovációfejlesztésnek, a művészeti médiáknak semmilyen képviselője nincs. Módosításakor a művészeti oktatás fejlesztését, felügyeletét és irányítását az MMA feladatkörébe helyezte. A Művészeti Tanácsot később Nemzeti Kulturális Tanácsá alakította át, melyben az alkotóművészetet a Magyar Nemzeti Múzeum és az MMA, valamint a tv.-ben először szereplő Képző-és Iparművészeti Szövetség üresen hagyott helyén az újonnan létrehozott Petőfi Művészeti Ügynökség képviseli (**az irodalom és a zene a profilja, de megkapta az alkotóházakat, és átvette a MANK feladatkörét**). A Műv. Tanács elnökét és tagjait a magyar kormány választja – és ő dönti el, hogy mely kulturális intézmény kapjon kiemelt állami támogatást a következő öt évre.”

2020-2021 - A Művészeti Egyetemeket, valamint a művészeti kart fenntartó vidéki egyetemeket alapítványokba rendezte, melyek a kormány által kinevezett elnök vezetésével kuratóriumként működnek és az állami költségvetést kezelik, valamint az egyetem működését felügyelik, stb.

A 2020-ban elfogadott jogszabályok kibővítették a közpénz meghatározását, és az állam az alapítványoknak 4-szeres támogatást ad az egyetemek működtetésére, továbbá ingatlanokat is a tulajdonukba ad, ugyanakkor a kuratóriumok gazdálkodása átláthatatlan. **A 11 érintett egyetem közül öt művészeti felsőoktatási intézmény.**

2010 - a Média tv. módosítása- mellyel **a kormány megszegte a médiamonopóliumok megakadályozására vonatkozó, korábban elfogadott** EU-s kötelezettségét és **átstrukturálta a médiát irányító szabályozó apparátust**, valamint **tartalmi korlátozásokat helyezett kilátásba**, emellett homályos a tv. megfogalmazása, akárcsak az ugyanakkor elfogadott sajtótörvényé. A médiatörvény szentesítette a **Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH)** és a **Médiatanács** létrehozását is, amelyek kizárólagos felelősségi köre a magánműsorok, a nyomtatott és a web alapú médiák szabályozása. A Média Tanács tagjait a parlamentben szentesítik. Feladata az állami közszolgálati rendszer finanszírozásának ellenőrzése és annak eldöntése, hogy egy program vagy kiadvány mikor ütközik a törvénybe. András Edit művészettörténész szavai szerint, ahol a művészeti és kulturális szervezetek központosított kormányzati irányítása működik, „nincs szükség további hivatalos cenzúrára, hiszen ez a folyamat automatikusan garantálja a megfelelő ideológiai tartalmat”.

A Btk. 226. és 227. paragrafusa - kriminalizálja a rágalmazást, mely a kreatív erők művészi szabadságának korlátozására is alkalmas, illetve bírósági elmarasztalás esetén pénzbüntetést és szabadságvesztést szabhatnak ki (Lásd: ellenzéki kritikus megszólalások, tiltakozások, erősebb megfogalmazások büntetése a parlamentben). **A nemzetközi emberi jogi intézmények határozottan elítélték ezt a két jogszabályt, mint a szólásszabadságba való aránytalan beavatkozást**, az **ENSZ Emberi Jogi Bizottsága** pedig azt tanácsolta az államoknak, hogy „foglalkozzanak a rágalmazás dekriminalizálásával”, mert a rágalmazás alkalmas a kritikus ellenzék elhallgattatására, ami demokrácia-deficithez vezet.

2017 - Törvény a civil szervezetekről - 7,2 millió Ft (20 ezer EUR) támogatástól minden civil szervezet köteles külföldről támogatottként regisztráltatni magát. Ez is kriminalizálás azzal szemben, aki 20 ezer EUR-nál (ez ma már csak 17.350,- EUR) nagyobb támogatást nyer a projektjére, rendezvényeire, éves szakmai tevékenységére, vagy kiemelt nemzetközi együttműködésre, netalántán közjó érdekében végzett működése helyszínének a felújítására stb. Ezt azóta korrigálni kellett, de számos nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező külföldi szervezet kivonult az országból (pl. Norvég Alap).

Bürokratikus beavatkozás a művészeti és kulturális szektorba:

- (1) a művészeti és kulturális szektort irányító központosított irányítási struktúrák létrehozása;
- (2) a kormányhű hívek stratégiai elhelyezése e struktúrákon belüli hatalmi helyekre; és
- (3) a finanszírozás átrendezése a kormánypárthoz kötődő művészek és kulturális intézmények felé, ezzel az anyagi támogatás és a szakmai előrelépés lehetőségének megvonása kritikus művész, művészeti szervezet, intézmény megregulázására.

A 2010-ben megalakult EMMI átalakítása, a művészet és kultúra irányításának miniszteri szintről államtitkári, majd helyettes államtitkári szintre váltása és más, hozzá nem értő minisztériumiok feladatkörébe integrálása, a költségvetés zsigeri megnyírbálásának rendszeresítése óriási akadálya a magyar kultúra, művészet fejlődésének, szembemegy a kormány által elfogadott EU-s irányelvekkel s különösen a a művészethez való szabad hozzáférés és a művészeti kifejezés szabadságának jogával (A Covid idején is elvonások voltak, az EU adott pénzt az állást vagy munkát veszett művészek, a bezárt intézmények programjainak elmaradása miatti művészi bevételek elmaradásának a kompenzálására, melynek elköltése teljesen átláthatatlan maradt, mivel Magyarországon a statisztika nem képes pontos képet adni arról, hogy melyik művészeti és kulturális területen hányan dolgoznak, csak a főállásúak száma fix).

2013 - Országgyűlési határozat - az MMA kezébe adta a Műcsarnokot és más, korábban állami tulajdonú intézményt, így a Vigadót és a Hild Palotát, és átruházta az MMA-nak a Műcsarnok tulajdonjogát. - Csökkent a művészeti szervezetek, nemzetközi kortárs művészeti rendezvények reprezentatív bemutatkozási/bemutatói lehetősége amely árt a művészeti oktatás, művészképzés folyamatos korszerűsítésének, és ellehetetleníti a művészeti szervezetek közvetlen nemzetközi kapcsolatépítését.

Vezetői és költségvetési beavatkozás a művészet és kultúra területébe

Személycserék minden kulturális, művészeti, oktatási és múzeum intézményben - csökkent a művészek széles társadalommal való közvetlen kapcsolatának a lehetősége. Standardizálódnak a rendezvénytypusok és a közönségük, állami feladatok kerültek a múzeumok feladatkörébe, és az intézmények a tömegkultúrát szolgálják. Csökken a színvonal, a szakmai tájékozódás hazai lehetősége, a művészethez való egyenlő hozzáférés a szakmai érdeklődők számára, és nem szolgálja a speciális igényű felnőtt lakosság művelődési, művészeti igényeit.

2019 - Törvény a Nemzeti Kulturális Tanács megalapításáról - a Művészeti Tanács helyett, egyes művészeti területek többszörös képviseletével, miközben **a Tanács összetétele együtt sem fedi le a kultúra és a művészet egészét**. A törvény nem részletezi a Tanács és a kiválasztott tagjainak a konkrét feladatait. Nincs benne művészetgazdasági, szociális- és emberjogi-, a művészek érdekeit egyforma hangsúllyal képviselő, sem az adó-, TB- és nyugdíjrendszer javításához értő, egyáltalán a vonatkozó törvények módosításainak a hatását ismerő, és teljes egészében átlátó szakember. **A Kulturális Tanács jelenleg csak arra jó, hogy a tagság a saját szakterületének a pozícióját erősítse**, és az innovatív művészetet kulturális munkássá tegye. Összetétele a kormányzat céljait testesíti meg, ahelyett, hogy a művészet sokszínűsége és szabadsága és a művészi kifejezés szabadsága felett őrködne.

Talán egyedül az MMA próbál egyensúlyt teremteni az alapítók céljai, a kormány elvárásai, a köztestület demokratikus működése, a növekedő intézményfenntartási és szakmai feladat ellátás, valamint a magyar művészet egészséges fejlődése iránti felelősségtudata között, ahogy a 2022. okt. 13-tól hatályos, módosított Alapszabálya mutatja. Azonban a Nemzeti Kulturális Tanácsban senkinek sincs jogköre a kormány elképzelését korrigálni. Az MMA évente egyszer beszámol a kijelölt miniszternek, és kétévente a parlamentnek.

A Parlamenti Kulturális Bizottság gyakorlatilag feladat nélküli, a tevékenységéről semmit sem tudni, évente alig néhány tag szólal fel a Parlamentben. A Bizottság csak arra jogosult, hogy meghallgassa az aktuális miniszter éves kulturális beszámolóját, és néha az általa érdekesnek ígérkező témákat tárgyaljon egymás között, amiről szintén nem kerül ki információ a közmédiákban:

- Felkérheti szakmai véleménynyilvánításra a Magyar Tudományos Akadémiát a kompetenciájába tartozó – főleg a tudomány, az oktatás, a társadalom, a környezet és a gazdaság – kérdéseiben. (MTA tv. 3. § (1) e.)
- Jogosult az Akadémia költségvetésében a kiadási és bevételi előirányzatok főösszegének évközi csökkentésére az Áht. 40. § (4) bekezdésében meghatározott intézkedések kivételével. (MTA tv. 20. § (2))
- Kétévenként beszámoltatja az MTA elnökét az Akadémia munkájáról, valamint a magyar tudomány általános helyzetéről. (MTA tv. 3. § (2))
- Kétévente beszámoltatja az Irányító Testület és az ELKH Titkárság vezetőjét (elnökét) az Eötvös Loránd Kutatói Hálózat működésének eredményeiről. (KFitv. 42/D. § (3) bek. b) pont)
- Rákérdezhet a Nemzeti Emlékezet Bizottsággal kapcsolatos feladatokra (2013. évi CCXLI. törvény)
- A Bizottság választott tagjait az Országgyűlés a kutatási és tudományos kérdésekkel foglalkozó állandó bizottsága véleményének ismeretében választja meg. (8. § (1))

2012 - Múzeumok összevonása: - Magyar Nemzeti Galéria Szépművészeti Múzeumba integrálása
- A Városi Művészeti Múzeum kibővítése a Xantus János Múzeummal, és művészeti és tudományos feladatkörének leépítése, a 60-as 70-es évek megyei múzeumainak a szintjére, gyűjtőkörének korlátozása, ma pedig be tagozása egy KLIK-hez hasonló felső ellenőrző intézménybe: a működés önálló gazdasági szervként való gazdálkodás megnehezítése, pl. a múzeum saját bevétele, civil támogatása befolyik a nagy közösbe, és újraelosztásra kerül - többé nem érdeke a közönség és a támogatók megnyerése, lásd: Nemzetközi Művésztelep 50. évfordulóján nemvolt művésztelep, csak egy 3 fős kiállítás, nem készült kiadvány, és 2009-től 5-6 művel működik, melyből 1-2 művész mindig helyi alkotó, stb.

2020-as évek: **Működő múzeumépületek átadása ellentételezés nélkül az egyházaknak:**
jelentősen csökkent a múzeumi kiállítóhelyek száma és az állami finanszírozás

A múzeumi közalkalmazottak egy részének vállalkozói státuszba kényszerítése: (pl. restaurátorok) alulfizetés, tartós szakalkalmazotti hiány, kormánypropaganda kiállítások a saját gyűjtemények bemutatása helyett, a kortárs művészeti kiállítások radikális csökkenése, a vidéki nemzetközi kiállítások ellehetetlenítése 2008 óta

További összevonások: A Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum, az Iparművészeti Múzeum, a városligeti múzeumprojekt a Szépművészeti Múzeum alá és főigazgatója kezébe került; a MODEM a debreceni, a Miskolci Galéria a helyi megyei múzeum tagintézménye lett (előbbit visszarendezték),

A példák jól mutatják, hogyan alakult át **a művészeti és kulturális finanszírozás**.

Miközben hatalmas pénzek folynak el propagandára, értéktelen írások, túlfizetett tanulmányok támogatására, Kertész Imrének, Esterházy Péternek és Konrád Györgynek az írói hagyatéka a berlini Képzőművészeti Akadémián került elhelyezésre, mert a művészek nem érezték, hogy itthon biztonságban lenne az életművük.

MŰVÉSZETI OKTATÁS Az ISKOLÁKBAN

A 2010-2014 közötti kormányzati ciklusban lezajlott az iskolák központi irányítás alá vonása, és ezzel gyakorlatilag az iskolák, intézményvezetők szakmai önállósága is. Tíz év múlva elkészült az **új Nemzeti Alaptanterv** (Nemzeti Kerettanterv, NKT), mely az 1-től 12 évig tartó iskolai oktatás kötelező programja az állami iskolákban. Néhány példa a változtatásokra: Kertész Imre, az egyetlen Nobel-díjas írónk és Esterházy Péter kikerült a tananyagból, Nyíró József és Wass Albert (az előbbi nyilas, az utóbbi fasiszta volt) pedig bekerült, ami aligha értékelhető másnak, mint **ideológiai és antidemokratikus nyomásnak. és a tananyag felhígításának**.

Míg korábban **művészettörténetből emelt szintű érettségit lehetett tenni**, tavaly már ez a lehetőség is megszűnt a művészeti egyetemekre készülő gimnáziumi tanulók számára. Bár a nemzetközi tanulmányi versenyeken egyre hátrább kerülünk, a kreatív tantárgyak óraszámja nagyon alacsony, sőt csökken. Emellett **megszűnt a szabad tankönyvválasztás** lehetősége is.

MÉDIAHELYZET

A magyar médiák központosítása a Közép-Európai Sajtó- és Médiaalapítvány (KESMA) megalapításával érkezett a csúcsára, mely 470 magyar sajtóorgánom tulajdonosi jogával rendelkezik, és a magyarországi közmédiák több mint a felének is többségi tulajdonosa.

2021 júniusában az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított Magyarország ellen a Klubrádió elhallgattatása kapcsán, a média szabadság megsértése és a frekvenciák elosztásánál az esélyegyenlőség elhanyagolása miatt. Egy független kutatás megállapította, hogy a magyarországi sajtóorgánumok több mint 80%-át „a kormánypárt által meghatározott forrásból finanszírozzák”.

A média államosítása nemcsak a művészet terjesztését korlátozta, hanem minimálisra csökkentette a művészek és művészeti intézmények szerepét a közbeszédben, és elhallgatta a kormánnyal szembeni kritikákat. Az államosított média térnyerése aláásta a művészeti és kulturális szektort azáltal, hogy a közvéleményt befolyásolta, s ezt bizonyos művészekkel és intézményekkel való szembefordításra használta, pl. a Magyar Idők c. lap bírálta az MNG-t Frida Kahlo munkásságát, aki kommunista volt.

A törvények homályos megfogalmazása miatt a sajtóorgánumok a magatartásukat nem tudják a jogszabályokhoz igazítani, így a magyar hatóságok (beleértve a Médiatanácsot is) korlátlan mérlegelési jogkört hagynak maguknak, hogy saját maguk határozzák meg a törvényeket.

[A művészi véleménynyilvánítás szabadságához való jog Magyarországon](#)

1945 - Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (UDHR) – alapvető emberi jogként határozta meg a művészi véleménynyilvánítás szabadságát és a kultúrához való jogot.

1974 - Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ICCPR) a polgári és politikai jogok széles körét védi, beleértve a **vélemény- és a kifejezés szabadságát**. Mely magában foglalja mindenféle információ terjesztésének szabadságát bármely formában, és az információhoz való hozzáférés szabadságát.

1974 - A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ICESCR) védi a társadalmi-gazdasági és kulturális jogokat és elismeri azok védelmét.

Ugyanitt **15. cikk**: - az egyezséget aláíró országok elismerik a kulturális életben való részvételhez való jogot, a tudományos haladás előnyeinek használatát és a szerzői jogokat.

Továbbá: elismerik a tudomány és a kultúra megőrzéséhez, fejlesztéséhez és terjesztéséhez szükséges lépéseket; vállalják, hogy tiszteletben tartják a tudományos kutatáshoz és az alkotói tevékenységhez elengedhetetlen szabadságot és elismerik a nemzetközi kapcsolatok és együttműködések ösztönzéséből és fejlesztéséből származó előnyöket a tudományos és kulturális területeken.

2008 Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikk: védi a véleménynyilvánítás szabadságát. A művészi cselekmények a 10.225. cikk értelmében szintén védelemben részesülnek.

2011-es magyar Alkotmány kifejezetten elismeri a szabad véleménynyilvánításhoz és a kulturális részvételhez való jogot, a 9. cikk rögzíti a szólásszabadság jogát és garantálja az információ terjesztésének szabadságát, a sajtó szabadságát és sokszínűségét, 10. cikk: a művészi alkotás, az oktatás és a tudományos felfedezés szabadságát.

DE: **Médiatörvény 24. §** (1) bekezdés a) pont: „A médiaszolgáltatásban sugárzott kereskedelmi kommunikáció [...] nem sértheti a nemzeti jelkép méltóságát vagy a vallási meggyőződést.”

Sajtótörvény 20. cikkely: „Nem jeleníthető meg olyan kereskedelmi kommunikáció olyan médiatartalomban, amely vallási vagy ideológiai meggyőződést sért;” **4. §**: „a sajtószabadság nem képezhet bűncselekményt és nem ösztönözhet arra, hogy megsértse a közérkölcset”; **17. § (2) bekezdés**: „A médiatartalom nem irányulhat népek, nemzetek, nemzeti, etnikai, nyelvi és egyéb kisebbségek, többségi vagy vallási közösségek elhatárolására. **Az Európai Bizottság 2021 júliusában pert indított Magyarország ellen diszkriminatív törvénye miatt, felszólító levelet küldött a helyesbítésre, majd 2021 decemberében indokolással ellátott véleményt tett közzé.**

A múzeumi menedzsment központosítása és átpolitizálása valódi hatást gyakorolt a képzőművészetre. A kiállítások zöméről nem a szakember, hanem a polgármester, vagy valamely alpolgármester, képviselő nyomása dönt, a szakmaiatlanság és a színvonaltalanság nem számít. Két országos múzeumban cenzúráztak egy képző- és egy fotóművészeti kiállítást - **vagyis jelentősen sérült a művészet szabadsága és a múzeum intézmények szakmai önállósága**, amihez a kinevezett, új, kevésbé képzett igazgatók asszisztálnak.

A magyar művészet terjesztésére létrehozott **külföldi Magyar Intézetek** központját, a **Balassi Intézetet** megszüntették, a Magyar Kulturális Intézetek nevét egységesen **Liszt Ferenc Intézetre** változtatták és Bécsben is előfordult, hogy be kellett venni a Collegium Hungaricum kiállításom egy alkotást a kritikai tartalom miatt.

Ezek az esetek meghatározzák a múzeumok politikáját, és a kritikus hangú művészek kirekesztését a kiállítási programokból, ami tovább marginalizálja a helyzetüket.

A színház és az irodalom terén hasonló jelenségekkel találkozunk.

2021 júliusában megalakult a Magyar Kultúráért Alapítvány. Ezzel a PIM és más társult szervek, köztük a Petőfi Irodalmi Alap (PLF) és a Petőfi Kulturális Ügynökség Zrt. (PKU) tulajdonjogát az államtól egy magánalapítványra ruházták át. **Az alap a létrehozásakor különböző ingatlanokat kapott kezelésbe**, köztük az Andrássy-palotát, a Hajógyári-sziget egy részét, a Zichy-kastélyt, valamint számos egyéb művészeti teret és művészeti rezidencia épületét. **2015-ben megalakult a Kárpát-medencei Tehetségfejlesztő non-profit szervezet**, amely közel négyszer annyi költségvetést kapott, mint korábban bármely hasonló szervezet.

2016-ban a Nemzeti Kulturális Alap (NKF) csökkentette az ország több népszerű kulturális folyóiratának a finanszírozását. Ezek közé tartozik a Muzsika, a Színház c. folyóirat; a Beszélő. Az állami támogatást a kormányközeli kulturális folyóiratok létrehozásába és terjesztésébe pumpálták, így pl.: az Előretolt Helyőrség és a Magyar Művészet c. MMA-folyóiratába.